

บทที่ 1

บทนำ

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

“สำนักงานตำรวจแห่งชาติ” เป็นหน่วยงานที่ได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบภารกิจการรักษาความสงบเรียบร้อยภายในประเทศอย่างต่อเนื่องมาเป็นเวลานาน และตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา โครงสร้างและการบริหารงานของตำรวจ ได้อยู่ภายใต้ปรัชญาแนวคิดการรวมอำนาจเข้าสู่ส่วนกลาง (Centralization) แต่ในปัจจุบันตำรวจได้ปรับและพัฒนาตนเองให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ซึ่งมีความเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาและสืบเนื่องจากกระบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมไทยที่ต้องการให้ประเทศมีรัฐธรรมนูญที่เน้นความสำคัญของสิทธิเสรีภาพของประชาชนและระบอบประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ อันจะนำไปสู่การปฏิรูปทางการเมือง ซึ่งถือได้ว่าเป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรกในประวัติศาสตร์การปกครองของไทยที่ประชาชนได้มีส่วนร่วมมากที่สุดในการแสดงความคิดเห็นและร่างรัฐธรรมนูญ โดยสาระสำคัญของเนื้อหาจะมุ่งคุ้มครองสิทธิอันชอบธรรมของประชาชนได้อย่างเต็มที่ ในขณะที่เดียวกันก็ให้ประชาชนเข้ามาตรวจสอบการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่รัฐเพื่อให้เป็นไปด้วยความถูกต้อง

ตามพระราชกฤษฎีกาโอนกรมกรมตำรวจ กระทรวงมหาดไทย เป็นสำนักงานตำรวจแห่งชาติ พ.ศ. 2541 ได้กล่าวถึงบทบาทของสำนักงานตำรวจแห่งชาติต้องดำเนินการให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 และพระราชกฤษฎีกาโอนกรมตำรวจฉบับดังกล่าว ได้กำหนดวัตถุประสงค์หลักของสำนักงานตำรวจแห่งชาติไว้ 3 ประการคือ

ประการแรก ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย และตรวจสอบการบริหารกิจการตำรวจในระดับต่าง ๆ

ประการที่สอง กระจายอำนาจการบริหารงานไปยังหน่วยงานระดับท้องถิ่นได้อย่างเบ็ดเสร็จเด็ดขาด มีเอกภาพในการปกครองบังคับบัญชาและอำนวยความสะดวกอย่างแท้จริง

ประการที่สาม ตัดทอนภารกิจที่ไม่เกี่ยวข้องกับการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมไปให้ส่วนราชการอื่นที่มีความรับผิดชอบโดยตรง

ในด้านการส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจการของตำรวจนั้น ได้กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติตำรวจแห่งชาติ พ.ศ. 2547 มาตรา 7 คือ ให้สำนักงานตำรวจแห่งชาติส่งเสริมให้ท้องถิ่น

และชุมชน มีส่วนร่วมในกิจการตำรวจ เพื่อป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดทางอาญา รักษาความสงบเรียบร้อยและรักษาความปลอดภัยของประชาชนตามความเหมาะสมและความต้องการของแต่ละพื้นที่ ทั้งนี้การดำเนินการมีส่วนร่วมให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการนโยบายตำรวจแห่งชาติ (ก.ต.ช.) กำหนด

อาชญากรรมเป็นปัญหาที่มีผลกระทบต่อสังคมส่วนรวม ซึ่งนับวันจะมีแนวโน้มที่สูงขึ้น และทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น ดังนั้นการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม อันเป็นภารกิจที่สำคัญประการหนึ่งของตำรวจนั้นไม่สามารถดำเนินการได้โดยหน่วยงานของตำรวจเพียงหน่วยงานเดียว จำเป็นที่จะต้องได้รับความร่วมมือจากประชาชนและชุมชน ด้วยเหตุนี้การแสวงหาความร่วมมือจากประชาชน รวมถึงการสร้างจิตสำนึกการเป็นเจ้าของชุมชนร่วมกันจึงเป็นแนวคิดในการป้องกันอาชญากรรมเชิงรุก เจ้าหน้าที่ตำรวจมีความตระหนักและนำมาเป็นกลยุทธ์ในการปฏิบัติงาน เพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบันที่สังคมมีความสลับซับซ้อนมากขึ้น ตำรวจซึ่งมีหน้าที่ในการดูแลความสงบเรียบร้อยในร่างกาย ชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน ได้เล็งเห็นถึงความสำคัญดังกล่าวจึงได้ปรับกลยุทธ์ในการทำงานโดยการดึงประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการป้องกันปราบปรามอาชญากรรมให้เหมาะสมกับยุคสมัย และสร้างจิตสำนึกในการป้องกันอาชญากรรมร่วมกันให้ประชาชนเห็นว่า อาชญากรรมเป็นเรื่องของทุกคนในสังคม ดังนั้นสังคมจึงต้องมีส่วนร่วมในการรับผิดชอบปัญหานั้น

สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ได้ตระหนักถึงการเปลี่ยนแปลงทางสังคมจึงได้ปรับโครงสร้างของสำนักงานตำรวจแห่งชาติใหม่โดยมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม 2548 สาระสำคัญของโครงสร้างใหม่นี้จะเน้นไปที่งานบริการและการเป็นที่พึ่งของประชาชน ไปจนถึงการปราบปรามอาชญากรรมทุกรูปแบบ โดยโครงสร้างใหม่นี้จะทำให้ตำรวจในแต่ละพื้นที่มีความคล่องตัวในการทำงานมากยิ่งขึ้นนอกจากนี้ยังให้ความสำคัญกับตำรวจบ้านหรือตำรวจชุมชน ที่มาจากประชาชนอาสาสมัครที่สนใจในการช่วยเหลือราชการโดยคนกลุ่มนี้จะเป็นพลังอันยิ่งใหญ่ ช่วยเสริมสร้างงานตำรวจได้เป็นอย่างดี อีกทั้งยังเป็นการสร้างเครือข่ายของเจ้าหน้าที่ให้ครอบคลุมถึงประชาชนอีกด้วย

สถานีตำรวจภูธรอำเภอพาน จังหวัดเชียงราย เป็นสถานีตำรวจหนึ่งที่เล็งเห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันอาชญากรรม ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานการกระจายการบริการของสำนักงานตำรวจแห่งชาติไปสู่ท้องถิ่นและชุมชน ทำให้เกิดรูปแบบการมีส่วนร่วมในการป้องกันอาชญากรรมที่เกิดจากประชาชน (Bottom up) เกิดการรวมตัวกันเป็นเครือข่ายโยงใย (Networks) สร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนของตนเองได้อย่างยั่งยืน นำไปสู่ความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน ส่งผลให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น จึงได้มีการริเริ่มให้จัดตั้ง

โครงการสายตรวจอาสาขึ้นใน ปี พ.ศ. 2546 และดำเนินงานตลอดมาเป็นระยะเวลา 4 ปี โครงการนี้สามารถแสวงหาความร่วมมือจากประชาชนได้เป็นอย่างดี จะเห็นได้จากจำนวนสายตรวจอาสาซึ่งเป็นประชาชนในอำเภอพาน เข้าร่วมเป็นอาสาสมัครช่วยเหลือกิจการของตำรวจเป็นจำนวนมากถึงประมาณ 2800 คน และโครงการสายตรวจอาสา ของสถานีตำรวจภูธรอำเภอพาน ยังสามารถเข้าถึงประชาชนได้ทุกตำบลทุกหมู่บ้าน โดยสามารถจัดตั้งจุดตรวจได้ในทุกหมู่บ้าน อีกทั้งสถานีตำรวจภูธรอำเภอพาน ยังมีผลการปฏิบัติงาน เป็นที่ยอมรับของผู้บังคับบัญชา ในด้านการริเริ่มโครงการสายตรวจอาสาและการแสวงหาความร่วมมือจากประชาชน เป็นเหตุให้ผลการประกวดสถานีตำรวจดีเด่น ประจำปี 2549 นี้ สถานีตำรวจภูธรอำเภอพาน ได้รางวัลเป็นอันดับที่ 2 ของจังหวัดเชียงราย

มูลเหตุจูงใจในการศึกษา

ผู้ศึกษามีอาชีพรับราชการตำรวจ ตำแหน่งรองสารวัตรงานปกครอง ฝ่ายกิจการนักศึกษา สถาบันพัฒนาข้าราชการตำรวจ กองบัญชาการการศึกษา ได้มีโอกาสพบปะและพูดคุยกับข้าราชการตำรวจจากทั่วประเทศที่เข้ารับการศึกษา ในหลักสูตรต่าง ๆ ที่สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ได้อนุมัติให้จัดการฝึกอบรมที่สถาบันพัฒนาข้าราชการตำรวจ ทำให้ได้ทราบถึงปัญหาและอุปสรรค ในการปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจ ซึ่งปัญหาสำคัญประการหนึ่งคือปัญหาในการให้ความร่วมมือของประชาชน เพราะในการปฏิบัติหน้าที่ใด ๆ ของข้าราชการตำรวจ จะไม่สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดีหากปราศจากความร่วมมือของประชาชน ประกอบกับการส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจการของตำรวจนั้น จากประสบการณ์การทำงานผู้ศึกษาได้มีส่วนร่วมในการฝึกอบรม สายตรวจอาสา ของสถานีตำรวจภูธรอำเภอพาน จังหวัดเชียงราย ตั้งแต่ ปี 2546 เป็นต้นมา ทำให้ทราบว่า การจัดตั้งโครงการสายตรวจอาสา ของสถานีตำรวจภูธรอำเภอพาน จังหวัดเชียงรายนั้น เป็นการปฏิบัติการเชิงรุกรูปแบบหนึ่งที่มีความสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลในการให้ประชาชนเป็นศูนย์กลาง และนโยบายของสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่เน้นการเข้าถึงประชาชน อีกทั้งโครงการสายตรวจอาสา ของสถานีตำรวจภูธรอำเภอพาน ยังสามารถดึงประชาชน ให้เข้ามามีส่วนร่วมในภารกิจของตำรวจได้เป็นจำนวนมาก ผู้ศึกษาจึงสนใจที่จะศึกษาถึง การมีส่วนร่วมในการป้องกันอาชญากรรมของผู้ที่เข้าร่วมเป็นอาสาสมัคร โดยศึกษาความเข้าใจของสายตรวจอาสาเกี่ยวกับการดำเนินโครงการสายตรวจอาสาที่มีต่อชุมชน ความเข้าใจของสายตรวจอาสาเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของสายตรวจอาสาสถานีตำรวจภูธรอำเภอพาน จังหวัดเชียงราย ระดับการมีส่วนร่วมในการป้องกันอาชญากรรม

ของสายตรวจอาสา เพื่อเป็นประโยชน์และแนวทางในการพัฒนาโครงการ สายตรวจอาสาและโครงการอื่น ๆ ในลักษณะเดียวกัน ได้อย่างเหมาะสมต่อไป

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาการดำเนินโครงการสายตรวจอาสาที่มีต่อชุมชน
2. เพื่อศึกษาความเข้าใจของสายตรวจอาสาเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของสายตรวจอาสา สถานีตำรวจภูธรอำเภอพาน จังหวัดเชียงราย
3. เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมในการป้องกันอาชญากรรมของสายตรวจอาสา

สมมติฐานในการศึกษา

การศึกษานี้ ผู้ศึกษาได้กำหนดสมมติฐานในการศึกษาไว้ดังนี้

1. สายตรวจอาสาที่มีคุณสมบัติส่วนบุคคล (อายุ เพศ ระดับการศึกษา อาชีพ ระยะเวลาที่อาศัยในชุมชน ลักษณะชุมชนที่อยู่อาศัย ทิศนคติที่มีต่อตำรวจ ประสิทธิภาพการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม) แตกต่างกันมีผลต่อความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของสายตรวจอาสา ต่างกัน
2. สายตรวจอาสาที่มีคุณสมบัติส่วนบุคคล (อายุ เพศ ระดับการศึกษา อาชีพ ระยะเวลาที่อาศัยในชุมชน ลักษณะชุมชนที่อยู่อาศัย ทิศนคติที่มีต่อตำรวจ ประสิทธิภาพการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม) แตกต่างกัน มีผลต่อการมีส่วนร่วมในโครงการสายตรวจอาสา ต่างกัน

ขอบเขตในการศึกษา

การศึกษา เรื่องการมีส่วนร่วมในการป้องกันอาชญากรรมของประชาชนที่เข้าร่วมเป็นอาสาสมัครในโครงการสายตรวจอาสา ของสถานีตำรวจภูธรอำเภอพานจังหวัดเชียงราย ได้แบ่งขอบเขตในการศึกษา ออกเป็น 4 ส่วน ดังนี้

1. ความเข้าใจของสายตรวจอาสาเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของสายตรวจอาสา สถานีตำรวจภูธรอำเภอพาน จังหวัดเชียงราย และ ระดับการมีส่วนร่วมในการป้องกันอาชญากรรมของสายตรวจอาสา โดยศึกษาจากประชาชนที่เข้าร่วมเป็นสายตรวจอาสา จำนวน 200 คน

2. การดำเนินโครงการสายตรวจอาสาที่มีต่อชุมชน โดยศึกษาจากการสัมมนาเชิงระดมความคิดความคิดเห็นกับกลุ่มเฉพาะด้าน (Focus Group) มีผู้ร่วมสัมมนาจำนวน 15 คน ซึ่งผู้ศึกษาได้เตรียมคำถามเป็นคำถามปลายเปิด จำนวน 6 ข้อ

3. ศึกษาเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมและความเข้าใจของสายตรวจอาสาจำแนกตามคุณสมบัติส่วนบุคคล ศึกษาจากประชาชนที่เข้าร่วมเป็นสายตรวจอาสา จำนวน 200 คน

นิยามศัพท์ในการศึกษา

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันอาชญากรรม หมายถึง การที่ประชาชนได้เข้ามามีส่วนในการสนับสนุนในกิจการของตำรวจด้านการป้องกันอาชญากรรม โดยการเข้ามามีส่วนร่วมเป็นสมาชิกสายตรวจอาสาและปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ในการป้องกันอาชญากรรมที่สถานีตำรวจภูธรอำเภอพานจัดขึ้น

กระบวนการการมีส่วนร่วม หมายถึง ขั้นตอนวิธีการในการเข้ามามีส่วนร่วมในการป้องกันอาชญากรรมของสายตรวจอาสา

ภาพลักษณ์ที่มีต่อตำรวจ หมายถึง ความคิดเห็นที่มีต่อตำรวจของสายตรวจอาสาในภาพรวม เช่น บุคลิก ลักษณะนิสัย และ พฤติกรรมในการปฏิบัติหน้าที่

อาชญากรรม หมายถึง การกระทำที่เป็นความผิดต่อกฎหมายที่มีโทษทางอาญาและการกระทำนั้นส่งผลต่อประชาชนหรือสังคมโดยรวม โดยบุคคลที่กระทำผิดต้องได้รับโทษทางอาญา

สายตรวจอาสา หมายถึง ประชาชนใน อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย ที่อาสาเข้ามาร่วมโครงการสายตรวจอาสา เพื่อช่วยเหลือกิจการของตำรวจ สถานีตำรวจภูธรอำเภอพาน จังหวัดเชียงราย ในด้านต่าง ๆ เช่น การป้องกันภัยจากยาเสพติด การป้องกันอาชญากรรม การรักษาความสงบเรียบร้อย การให้บริการแก่ชุมชน

ประสบการณ์การเป็นเหยื่ออาชญากรรม หมายถึง การที่สายตรวจอาสาเคยเป็นผู้เสียหายหรือได้รับความเดือดร้อนจากการกระทำที่เป็นความผิดต่อกฎหมายที่มีโทษทางอาญา และการกระทำนั้นส่งผลต่อประชาชนหรือสังคมโดยรวม โดยบุคคลที่กระทำผิดต้องได้รับโทษทางอาญา

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษา

1. เพื่อทราบถึงการดำเนินโครงการสายตรวจอาสาที่มีต่อชุมชน
2. เพื่อทราบถึงความเข้าใจของสายตรวจอาสาเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของสายตรวจอาสา สถานีตำรวจภูธรอำเภอพาน จังหวัดเชียงราย
3. เพื่อทราบถึงระดับการมีส่วนร่วมในการป้องกันอาชญากรรมของสายตรวจอาสา